

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 27 (1074) 4 ЛПЕНЯ 2012 г.

130 гадоў з дня нараджэння Янкi Купалы

ЯНКА КУПАЛА (сапр. Луцэвіч Иван Дамінікавіч), нарадзіўся 07.07.1882 г. у фальварку Вязінка Вілейскага павету (цяпер Маладзечанскі раён Менскай вобласці) у сям'і арандатара.

У 1898 г. скончыў Беларускаю народную навучальню. Пасля смерці бацькі (1902) год працаваў на гаспадарцы, потым - хатні настаўнік, пісар у судовага следчага ў Радашковічах (1903), малодшы эканом у памешчыка ў Сенненскім павеце Магілёўскай губерні (1904), практыкант і памочнік вінакура ў маёнтку Сёмкава пад Менскам, на бровары ў Яхімоўшчыне на Маладзечаншчыне, у маёнтку Дольны Сноў на Нясвіжшчыне (1905-1908), супрацоўнік "Нашай нівы" і адначасова бібліятэкар бібліятэкі "Веды" Б.Л. Даніловіча (Вільня, 1908-1909). У 1909-1913 гг. вучыўся на агульнаадукацыйных курсах А.С. Чарняева ў Пецяярбургу. З кастрычніка 1913 г. зноў у Вільні, супрацоўнік "Беларускага выдавецкага таварыства", рэдактар "Нашай нівы" (1914-1915). У верасні 1915 г. выехаў у Маскву, дзе вучыўся ў Народным універсітэце. У студзені 1916 г. прызваны ў армію.

Служыў у дарожна-будаўнічым атрадзе Варшаўскай акругі шляхоў зносін у Менску, Полацку, а таксама ў Смаленску, дзе сустрэў рэвалюцыю. У 1919 г. пераехаў у Менск, дзе і жыў да пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Удзельнічаў у стварэнні нацыянальнага тэатра, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Акадэміі навук БССР, у разгортванні выдавецкай справы. У гады Вялікай Айчыннай вайны жыў у Маскве, у пасёлку Пячышчы каля Казані. Абіраўся кандыдатам у члены ЦВК БССР (1927-1929), членам ЦВК БССР (1929-1931, 1935-1938), дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (з 1940 г.). Акадэмік АН БССР, АН УССР. Сябар СП БССР з 1934 г. Народны паэт БССР (1925). Узнагароджаны

ордэнам Леніна. Трагічна загінуў 28.06.1942 г. у Маскве. Урна з прахам перавезена ў Менск у 1962 г.

Пісаць пачаў на польскай мове. Першы вядомы беларускі верш "Мая доля" датаваны 1904 г. Першы надрукаваны верш на беларускай мове - "Мужык" (15 траўня 1905 г. у менскай газеце "Северо-Западный край"). У 1908 г. пецяярбургскае выдавецтва "Загляне сонца і ў наша ваконца" выпусціла першы зборнік паэта "Жалейка" (факсімільнае выданне ў 1982), у 1913 г. - зборнік "Шляхам жыцця". Зборнік вершаў "Гусяр" (1910) выдадзены ў Пецяярбургу А. Грыневічам. У саветскі час выйшлі кнігі паэзіі "Спадчына" (1922), "Безназоўнае" (1925), "Апавяданні вершам" (у 2 кнігах, 1926), паэмы "Магіла льва" (1927), "Над ракою Арэсай" (1933), "Курган" (1987), зборнікі "Адвечнае" (1930), "Песня будаўніцтва" (1936), "Беларусі ардэнаноснай" (1937), "Ад сэрца" (1940), "Беларускім партызанам" (вершы і артыкулы, Масква, 1942), кнігі выбраных вершаў, паэм (1930, 1935, 1936, 1946, 1947, 1948, 1952, 1958, 1967, 1970, 1972 - малафармагнае выданне, 1978, 1980, 1981, 1982 (4 выданні), 1987, 1988 (3 выданні), 1989 (2 выданні) і Зборы твораў у 6-ці (1925-1932), 3-х (1928-1932), 6-ці (1951-1954, 1961-1963), 7-мі (1972-1976) тамах. Многія вершы пакладзены на музыку. Для дзяцей неаднаразова выдаваліся вершы "Хлопчык і лётчык", "Алеся" і інш.

Аўтар драматычных паэм "Адвечная песня" (Пецяярбург, 1910, пастаўлена ў 1921) і "Сон на кургане" (Пецяярбург, 1912, пастаўлена ў 1928), п'есы "Паўлінка" (Пецяярбург, 1913, пастаўлена ў 1913, у 1952 па спектаклю тэатра імя Я. Купалы створаны аднайменны кінафільм, у 1973 г. - аперэта), драматычнай паэмы "На папасе" (1913, ставілася самадзейнасцю), драмы "Раскіданае гняздо" (Вільня, 1919, пастаўлена ў 1917, аднайменны кінафільм - у 1982), сцэнічнага жарту "Прымакі" (1920, ставіўся самадзейнасцю ў 20-я гады, у тэатры пастаўлены ў 1936), п'есы "Тутэйшыя" (1924, пастаўлена ў 1926), драматычнага абразка "На Кушцо" (Вільня, 1928, ставіўся ў самадзейных гуртках). У 1989 г. выйшлі "Паэмы. Драматычныя творы" (уключаны трагікамедыя "Тутэйшыя", паэмы "Калека", "На Кушцо" і іншыя творы, якія доўгі час былі забаронены).

Выступаў як публіцыст і літаратурны крытык. У 1972 г. выйшла кніга "Публіцыстыка".

Пераклаў на беларускую мову "Слова аб палку Ігаравым" (прозаі і вершам), міжнародны пралетарскі гімн "Інтэрнацыянал", польскі тэкст у п'есах В. Дуніна-Марцінкевіча "Ідылія" і "Залёты", лібрэта оперы "Галька" С. Манюшкі, паэму А. Пушкіна "Медны коннік", шэраг вершаў і паэм Т. Шаўчэнкі, асобныя творы М. Някрасава, І. Крылова, А. Кальцова, А. Міцкевіча, У. Сыракомлі, М. Канапніцкай, Ю. Крашэўскага, У. Бранеўскага, Е. Жулаўскага, П. Панча і інш.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1941) за зборнік "Ад сэрца".

Канверт, выдадзены "Белпоштай" да 130-х угодкаў з дня нараджэння Янкi Купалы.

125 гадоў з дня нараджэння Марка Шагала

ШАГАЛ Марк Захаравіч (сапр. імя па бацьку Хацкелевіч) (Chagall Marc), графік, жывапісец, тэатральны мастак, ілюстратар, майстар манументальных і прыкладных відаў мастацтва. Адзін з лідараў сусветнага авангарду 20 стагоддзя, Шагал здолеў арганічна злучыць старажытныя традыцыі юдзейскай культуры з вострасучасным наватарствам. Нарадзіўся ў Віцебску 24 чэрвеня (6 ліпеня) 1887. Атрымаў традыцыйную рэлігійную адукацыю на хаце (старажытнагабрэйская мова, чытанне Торы і Талмуда). У 1906 году прыехаў у Пецяярбург, дзе ў 1906-1909 наведваў рысавальную школу пры Таварыстве заахвочвання майстэрстваў, студыю С.М. Зайдэнберга і школу Е.Н. Званцавой. Жыў у Пецяярбургу-Петраградзе, Віцебску і Маскве, а ў 1910-1914 - у Парыжы.

Усе творчасць Шагала першапачаткова аўтабіяграфічная і па-лірычнаму спавядальная. Ужо ў ранніх яго карцінах дамінуюць тэмы дзяцінства, сям'і, смерці, глыбока асобныя і ў той жа час "вечныя" ("Субота", 1910, Музей Вальраф-Рыхарц, Кельн). З часам на першы план выходзіць тэма гарачага кахання мастака да сваёй першай жонкі - Белы Розенфэльд ("Над горадам", 1914-1918, Трацякоўская галерэя, Масква). Характэрны матывы "местачковага" пейзажу і побыту разам з сімвалікай юдаізму ("Вароты габрэйскіх могілак", 1917, прыватны збор, Парыж). Аднак, узіраючыся ў архаіку, у тым ліку і ў рускі абраз і лубок (якія аказалі на яго вялікі ўплыў), Шагал прыхінае да футурызму і прадбачыць будучыя авангардныя плыні. Гратэскава-алагічныя сюжэты, рэзкія дэфармацыі і ірэальна-казачныя каляровыя кантрасы яго палотнаў ("Я і вёска", 1911, Музей сучаснага мастацтва, Нью-Ёрк; "Аўтапартрэт з сямі пальцамі", 1911-1912, Гарадскі музей, Амстэрдам) аказваюць вялікі ўплыў на развіццё сюрэалізму.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ў 1918-1919 гадах Шагал служыў камісарам УКП (бальшавікоў) губернскага аддзела народнай адукацыі ў Віцебску, афармляў горад да рэвалюцыйных свят. У Маскве Шагал напісаў шэраг вялікіх насценных пано для Габрэйскага Камернага тэатра, тым самым зрабіўшы першы значны крок да манументальнага мастацтва. Выехаўшы ў 1922 у Берлін, у далейшым з 1923 жыў у Францыі, у Парыжы ці на поўдні краіны, часова пакінуўшы яе ў 1941-1947 (гэтыя гады правёў у Нью-Ёрку). Наезджаў у розныя краіны Еўропы і Міжземнамор'я, не раз пабываў і ў Ізраілі. Асвоіўшы розныя гравюрныя тэхнікі, па замове Амбруаза Волара Шагала стварыў у 1923-1930 гадах востравыразныя ілюстрацыі да "Мёртвых душ" Мікалая Васільевіча Гогаля і "Баек" Ж. дэ Лафонтэна. Да сярэдзіны 20 стагоддзя яго аўтарызм мастака - жывапісца, графіка, майстра тэатральнага мастацтва, а таксама дэкаратыўнай керамікі (якой ён займаўся з 1950) - атрымаў сусветнае прызнанне.

У 1973 Шагал наведаў Маскву і Санкт-Пецяярбург у сувязі з выставай сваіх работ у Трацякоўскай галерэі.

Памёр Шагал у Сен-Поль-дэ-Ванс (Прыморскія Альпы, Францыя) 28 сакавіка 1985 года.

ISSN 2073-7033

Між Шэкспірам і Байранам

Да юбілею Янкі Купалы

* * *
Не рызманне прыйшоу я цыраваць,
А рваць яго
Ушчэнт і без аглядкі.

* * *
Слоў беларускіх - процьма.
Душ беларускіх - бездань...
А як злучыць іх, як суладзіць?!

* * *
Паэт - ёсць першая праталіна,
А далей будзе што -
Вядома толькі Творцу.

* * *
Як іх наблізіць, як з'яднаць у адно -
Паэта далагляд
І гледзішча народа?!

* * *
Кожны радок Купалы,
Як і любога паэта,
Сярод людю шукае прыхільных.

* * *
І роднае зямлі матыў,
Калі няма ў ім гукаў неба,
Не здольны душы ўздываць.

* * *
Дзвэрэй у свет шырокі ў нас няма:
Што маем - гэта толькі дзверцы,
У якія і галава не лезе.

* * *
Такую мець душу - цяжар:
Ты грэш-выгараеш, а яны
І блізка падыйсці не хочуць.

* * *
Магчыма б, і мелі цікаўнасць
да вершаў тваіх,
Калі б парасіўся
Ты імі.

* * *
Ад свядомасці, ад аглушанай,
Бы гарох ад сцяны,
Адлятаюць тут словы паэта.

* * *
Гарыць маё сэрца, ды стыне душа
Ад гэтага людю
І яго наваколле.

* * *
Ці верш у што тут загарні,
Ці ў верш што захіні...
О, тут паэзія не пройдзе.

* * *
На чым толькі сэрца сваё паэт
Не разбіваў, не ўкрыжоўваў,
Ды ўсё гэта часта дарэмна.

* * *
Якая грукатня ў маёй душы...
А на зямлі маёй -
Дык сумнае зацішша.

* * *
Лухтой, драбязой, бязпудзіцай
Затавараны вашы душы...
І таму неўпрадх тут паэту.

* * *
Няма ў іх мужнасці
Сабрацца
На т ў натоўп.

* * *
Мы ўсё носім, усё даношваем
І ніяк не даносім
Лахманы нягэглага лёсу свайго.

* * *
Я кідаў словы ім -
Выратавальныя кругі -
І ўсе яны пятлёю для паэта сталі.

* * *
Чаго не хапае натоўпу,
Каб годным народам зрабіцца?
Паэзіі і паэта!

* * *
Да Слова трэба дарасці
Паэту
І народу.

* * *
Нібыта крыніцы
праз тоўшчу зямню,
Цяжка паэту прабіцца да Творцы
Праз гушчу народа.

* * *
Над забітым народам
І верш праляціць
Ухаластую.

* * *
І ў радасці, і ў тузе
Я вершы свае аджолваў
Нязменна ад лёсу свайго.

* * *
Чаму ў маленстве я
Якім чаротам не згарэў
І лёгкім дымам не пайшоў праз комін?!

* * *
Тут і знішчыць уласнаю воляй сябе,
Паняволенана,
Не дазваляць табе, не дадуць.

* * *
Купала жадаў, каб яго народ
Не ніц, не цішком, не заплюшчана,
А свабодна, адкрыта жыў.

* * *
Нарадзіся Купала ў Англіі,
Быў бы ён між
Шэкспірам і Байранам.

* * *
Дзівак паэт!..
Пры чым тут людзі?!
Да Творцы больш звяртайся ты!

Яўген Гучок.

Размаўляй

Да юбілею Янкі Купалы,
Якуба Коласа,
Максіма Танка

Размаўляй на нашай мове -
Яна з лепшых моў.
Годнасць, шчырасць ў родным слове,
Дабрыня, любоў.

У мове - павязь пакаленняў,
Для душы маяк,
Невычэрпны дух натхнення,
Будучыні знак.

Размаўляй па-беларуску,
Ты мне родны брат.
Давай памяці нагрузку,
Пасылай назад,

Дзе матулі і бабулі
У нялёгкі час
Нам спывалі люлі-люлі -
Так любілі нас.

Нам жадалі шчаснай долі,
Усё нам аддалі,
Клопат з вераю малолі:
Ідзіце па зямлі!..

Беларусь, усім ты слала
Таленты за так!
Ды йшчэ Колас ёсць, Купала,
Караткевіч, Танк.

Будзь і ты трошкі Купалам,
Юны грамацей,
Дбай, зямля каб наша стала
Багацей, чысцей...

Размаўляйце на "трасянцы":
Яна мне - пароль.
І з табой, сусед, пры чарцы
Я скажу на ёй.

З расіянінам фарсістым
За адным сталом
Заспяваю на іх, чыстым,
"Степь да степь кругом".

Калі ж лёс пашле ў Варшаву,
Хочь я не паляк,
Пахвалю я гэчна "каву",
Станчу кракавяк.

Пачытаю ranі zgrabnej
"Dziady" - урок дам.
Заяўлю, мабыць, нахабна,
Што і наш Адам.

І паўднёвага суседа
Я не абміну,
Бо на мора ўсё ж паеду
Палячыць спіну...

Размаўляйце і спывайце,
Людзі, на сваёй.
Хай гучыць у кожнай хаце,
Ляціць вышынёй.

Хай падцягваюць нам дзеці,
Ім сталець штогод.
Няхай ведаюць у свеце,
Што і мы - народ!

Георг Шундык.

Дзякуем Федэрацыі Прафсаюзаў Беларусі

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск, вул. Румянцова, 13, тэл./факс 284-83-11.
Рэгістрацыйны нумар № 3015212330014 у МГД ААТ "Белінвестбанк" г. Мінск, код 764.

25 чэрвеня 2012 г. №

Старшыні Федэрацыі
прафсаюзаў Беларусі
Сп. Л. П. Козіку

220126, Мінск
пр. Пераможцаў, 21

СПРАВАЗДАЧА

На падставе дагавора дабрачыннай (спонсарскай) дапамогі, заключанага на падставе рашэння выканкаму Савета федэрацыі прафсаюзаў Беларусі ад 14.05.2012 №243, Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" атрымала ад Федэрацыі Прафсаюзаў Беларусі грашовыя сродкі ў памеры 990 000 (дзесяцьсот дзевяноста тысяч) беларускіх рублёў.

У адпаведнасці з пунктам 3 дагавора грашовыя сродкі былі выкарыстаны на падпіску шэрагу цэнтральных раённых бібліятэк краіны, музеяў, гімназій горада Мінска, а таксама ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" на беларускамоўныя перыядычныя выданні Рэспублікі Беларусь. У дадатку №1 да справаздачы абазначаны суб'екты падпіскі і грашовыя сумы.

Да справаздачы дадаюцца копіі плацежных дакументаў на дзвюх старонках.

Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Дадатак да справаздачы ад 25.06.2012 г. №1

№	Суб'ект падпіскі	Тэрмін падпіскі	Сума
1	ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"	шэсць месяцаў	482622 бел.руб.
2	ЦРБ г. Белаазёрск	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
3	ЦРБ г. Рэчыца	тры месяцы	12 477 бел.руб.
4	ЦРБ г. Драгічын	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
5	Добрушскі краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
6	Чэрыкаўскі раённы гістарычна-краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
7	ЦРБ г. Маларыга	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
8	ЦРБ г. Ельск	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
9	ЦРБ г. Столін	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
10	ЦРБ г. Дуброўна	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
11	ЦРБ г. Петрыкаў	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
12	ЦРБ г. Бялынічы	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
13	ЦРБ г/п Хоцімск	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
14	ЦРБ г/п Глуск	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
15	ЦРБ г. Кобрын	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
16	ЦРБ г. Жабінка	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
17	ЦРБ г. Ганцавічы	два месяцы	24 954 бел.руб.
18	ЦРБ г. Калінкавічы	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
19	Мсціслаўскі гістарычна-археалагічны музей	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
20	Гімназія № 4 г. Мінска	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
21	Гімназія № 23 г. Мінска	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
22	Гімназія № 14 г. Мінска	шэсць месяцаў	24 954 бел.руб.
Агульная сума падпіскі:			994 179 бел. руб.

Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя газеты "Наша слова" яшчэ раз выказваюць падзяку Федэрацыі Прафсаюзаў Беларусі за падтрымку беларускамоўнага друку і папулярызаванне беларускай мовы.

Клуб красамоўства "ПраМова" - вынікі сезону

27 чэрвеня завяршыўся сезон 2011-2012 клуба красамоўства "ПраМова" пры Таварыстве беларускай мовы. За гэты сезон шмат цікавага адбылося ў жыцці клуба, таму хочацца падвесці пэўныя вынікі нашай дзейнасці.

Паседжанні клуба праходзяць па распрацаваным плане, які дае магчымасць кожнаму сябру актыўна ўдзельнічаць на кожнай сустрэчы і не толькі больш якасна ўплывае на за-сваенне беларускай мовы, але і дазваляе раскрыць такія рысы характарау як лідарства, адказнасць і ўпэ-

ненасць.

Прайшоўшы праз гэты год, удзельнікі клуба з'ядналіся, сталі сапраўдным колам сяброў. Мы адсвяткавалі першую гадавіну з дня ўтварэння клуба, сустрэкаліся з такімі цікавымі асобамі, як гісторык-тапаніміст Іван Сацукевіч, пісьменнік Васіль Якавенка, музыка Алег Хаменка, старшыня Прэзідыума Рэспубліканскага савета Грамадскага аб'яднання "Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры" Антон Астаповіч, музыка Зміцер Вайцшошкевіч, студэн-

цкі тэатр "Жывое слова", пабывалі на шматлікіх вандрцоўках, імпрэзах і ў музеях.

У клуб прыходзіць шмат людзей рознага ўзросту, ад студэнтаў да пенсіянераў, што дазваляе павысіць паразуменне паміж пакаленнямі і заставацца ў плыні сучаснага, не забываючыся на традыцыі.

Шмат хто з наведнікаў, прыходзячы да нас, на пачатку палохаўся, саромеўся і не прымаў актыўнага ўдзелу, але праз нядоўгі час гэтая баязлівасць сыхodziла, бо сяброўская атмосфера - неад'емная частка нашых

паседжанняў.

Вядома, для паўнаватраснага ўдзелу ў жыцці клуба трэба мець пэўную колькасць вольнага часу, але калі ёсць жаданне пачаць размаўляць штодзённа па-беларуску і далучыцца да беларускамоўнага асяроддзя, адзін вечар у тыдзень магчыма пакінуць вольным.

Падсумоўваючы вынікі сезону, мы ўжо зараз плануем сваю дзейнасць на наступны. Ёсць папярэднія дамоўленасці з пэўнай колькасцю цікавых і таленавітых асоб наведаць наш клуб, мы плануем удзел у ванд-

роўках і рыхтуем тэмы для новых прамоў.

Мы з задавальненнем запрашаем усіх, каму бракуе моўнай практыкі, хто мае патрэбу ўдасканаліць свае моўныя здольнасці, у каго ёсць жаданне далучыцца да беларускай культуры і проста адпачыць у сяброўскім асяроддзі - прыходзьце ў клуб "ПраМова". Нашыя паседжанні адновяцца ў верасні 2012 года ў памяшканні Таварыства беларускай мовы.

Старшыня клуба "ПраМова"
Аляксандр Давідовіч.

Да 100-годдзя Лідскага аэрадрома

Рэспубліка Беларусь

ГРОДЗЕНСКИ АБЛАСНЫ
ВЫКАНАўчы КАМІТЭТ

Рэспубліка Беларусь

ГРОДНЕНСКИЙ ОБЛАСТНОЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

Вул. Акашан, 3, 230023 г. Гродно
тэл. (0152) 72-35-57, 72-31-90, факс: (0152) 72-02-32

Ул. Фішэцка, 3, 230023 г. Гродно

19.06.2012 № 04018/170-1

на № _____ ад _____

Старшыні
Грамадскага аб'яднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
А.А.Трусаву

Аб стварэнні музея авіяцыі

Паважаны Алег Анатольевіч!

Гродзенскі абласны выканаўчы камітэт сумесна з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і Міністэрствам абароны Рэспублікі Беларусь разгледзеў Ваш зварот, які быў накіраваны Кіраўніку Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь У.У. Макею, аб стварэнні музея авіяцыі ў г. Ліда. Па дадзенаму пытанню паведамляем наступнае.

У адпаведнасці з падпунктам 3.1 артыкула 10 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб музеях і музейным фондзе Рэспублікі Беларусь" абавязковай умовай стварэння музея з'яўляецца наяўнасць культурных каштоўнасцей (музейных прадметаў, раскрываючых пэўную тэму).

Па інфармацыі Лідскага гісторыка-мастацкага музея ў яго фондах захоўваецца толькі 14 прадметаў, якія маюць дачыненне да гісторыі авіяцыі. Сярод іх: 12 дакументаў, звязаных з Малахавым М.М., Героем Савецкага Саюза, які некаторы час жыў у г. Ліда і там пахаваны; ліст Ю.А. Гагарына школьнікам в. Сялец Лідскага раёна; сувенірны гадзіннік, падараваны на юбілей горада ў 1980 годзе.

У сучасны момант у 206 цэнтры падрыхтоўкі лётнага састава ў г. Ліда аформлены пакой баявой славы, у якім на аснове тэкставай інфармацыі раскажваецца аб гісторыі авіяцыі, Лідскага аэрадрома, гісторыі штурмавой авіяцыйнай базы. Прадметаў, якія раскрываюць тэму развіцця авіяцыі і Лідскага аэрадрома ў экспазіцыі няма.

У планах работы Лідскага гісторыка-мастацкага музея арганізаваць у 2014 годзе выстаўку, прысвечаную гісторыі Лідскага аэрадрома. Для збору прадметаў па гэтай тэме супрацоўнікамі будзе праводзіцца планамерная работа. Пры ўмове, што будзе сабрана неабходная для адкрыцця музея колькасць прадметаў, будзе разгледжана пытанне аб стварэнні музея побач з 116 Гвардзейскай Радамскай Чырвонасцяжнай штурмавой авіяцыйнай базай, тэрыторыя якой, з улікам яе прызначэння, не можа быць выкарыстана для стварэння музея.

З павагай,

Намеснік старшыні

І.Г. Жук.

МІНІСТЭРСТВА СВЯЗІ
І ІНФАРМАТЫЗАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
(Мінсвязі)

пр-т Незалежнасці, 10, 220050, г. Мінск
Тэл. (8-017) 327 38 61, факс 327 21 57
E-mail: mpt@mpt.gov.by

МІНІСТЭРСТВА СВЯЗІ
І ІНФОРМАТИЗАЦИИ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
(Минсвязи)

пр-т Независимости, 10, 220050, г. Минск
Тел. (8-017) 327 38 61, факс 327 21 57
E-mail: mpt@mpt.gov.by

21.06.2012 № 15.17/1061

на № _____ ад _____

Старшыні Грамадскага
аб'яднання "Таварыства
беларускай мовы імя
Францішка Скарыны"
Трусаву А.А.
вул. Румянцава,
220034, г. Мінск

Аб выпуску паштовай маркі і
мастацкага канверта

Паважаны Алег Анатольевіч!

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь разгледзела Вашы прапановы наконт выпуску паштовай маркі і мастацкага канверта, прысвечаных першаму беларускаму аэрадрому, і паведамляе наступнае.

Выпуск паштовых марак і мастацкіх канвертаў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з тэматычнымі планами, якія фарміруюцца згодна з Інструкцыяй аб парадку вырабу і распаўсюджвання дзяржаўных і іншых знакаў паштовай аплаты, спецыяльных паштовых штэмпеляў Рэспублікі Беларусь. Тэматычныя планы выдання паштовых марак і мастацкіх канвертаў на 2012 і 2013 гады зацверджаны.

Трэба таксама адзначыць, што тэматычныя планы абмежаваны па колькасці сюжэтаў, таму прадугледзены ў іх усе юбілей і мерапрыемствы немагчыма.

Улічваючы вышэйпазачынае, выпусціць у 2012 годзе мастацкі канверт не прадстаўляецца магчымым.

Разам з тым РУП "Белпошта" гатова разгледзець выпуск немаркіраванай паштоўкі на гэту тэму пры ўмове прадстаўлення Вамі ілюстраванага матэрыялу.

Кантактная асоба - Шыпілава Ірына Валер'еўна (тэл. 293 55 70, электронны адрас - ship@belpost.by).

Намеснік Міністра

М.М. Струкаў.

Сяржук Вітушка больш не з намі

2 ліпеня раницай у вільскай лякарні памёр Сяржук Вітушка. Ён быў кіраўніком легендарнай менскай "Талакі" - адной з першых паўпадпольных незалежніцкіх арганізацый Беларусі ў часы СССР.

Ён доўга цяжка хварэў на дыябет, страціў зрок і нагу. У пятніцу ў яго здарыўся інфаркт. Выхадныя ён правёў у цяжкім стане і памёр на руках у жонкі Людвікі і дачкі Паўліны, якія апекаваліся ім, немачным, доўгія гады ягонай слабасці.

Сяржук нарадзіўся ў 1965 годзе ў мястэчку Чысць Маладзечанскага р-на. Скончыў гістфак БДУ. Шмат пісаў на тэмы маладзёвага руху, аховы помнікаў, краязнаўства. З 1991 года жыве ў Вільні, працаваў у беларускай школе, на радыё і тэлебачанні. Страціўшы зрок, не спыніў актыўнае дзейнасці, у прыватнасці, арганізоўваў "сляпныя экскурсіі" для беларусаў на старажытнай сталіцы ВКЛ, працягваў пісаць дзіцячыя казкі і п'есы-батлейкі. У 2011 годзе выйшла яго кніга "Дзінь-дзілінь: пара гуляць у казкі!".

Пахаваць Сяргея Вітушку павінны 4 ліпеня ў вёсцы Чысць на Беларусі.

Імпрэза "Талакі". Злева направа Сяржук Вітушка, Сяржук Сокалаў-Воюш.

У верасні 1984 або 1985 года (не магу цяпер дакладна ўспомніць) на гістфаку БДУ з'явіўся бялявы хлопец з блакітнымі вачыма і адкрытым прыязным тварам. Я ў той год чамусьці не быў пасланы на бульбу, а мы ў вокны ў аўдыторыях і вестыбулі. І дагэтуль памятаю сваё радаснае здзіўленне, нават шок, калі пачуў, што нехта за спіною гучна і са смакам на ўвесь калідор размаўляе па-беларуску. Я, натуральна, кінуў свой занятак і пайшоў знаёміцца - у нас на гістфаку ўжо быў беларускамоўны гурток.

Гэтым новым студэнтам быў Сяржук Вітушка. Тады якраз арганізоўвалася "Талака", адбываліся першыя паседжання, Сяржук стаў яе старшынём, і, дзякуючы яму, туды неўзабаве трапіў і я.

Цяпер часам спрачаюцца пра ролю ў апошнім адраджэнні той або іншай арганізацыі. Хтосьці кажа пра акадэмічны асяродак канца 60-х-пачатку 70-х, хтосьці пра мастакоўскі "Паддшак", хтосьці пра "Майстроўню" ці "Талаку", а нехта наогул усё пачынае з БНФ і яго фракцыі ў Вярхоўным Савеце XII-га склікання. Таксама часам даводзіцца чуць, што ў 80-я гады не было беларускай моладзі, што ўсё навокал было расейскае, і што сапраўды адданая нацыянальная моладзь з'явілася толькі цяпер. Гэта, канешне, усё няпраўда. Менавіта з моладзёвага руху 80-х гадоў вырас БНФ, які і прывёў краіну да новай хвалі адраджэння ў канцы 80-х пачатку 90-х гадоў. Калі ў 1987 годзе пад Ракавам мы праводзілі першы Вальны Сойм беларускіх моладзевых суполак, дык туды з'ехаліся дэлегаты ад дваццаці або трыццаці беларускіх моладзевых клубаў з усёй Беларусі, а ў другім Вальным Сойме ў Вільні праз паўтара года ўдзельнічалі ўжо прадстаўнікі ад 60 ці 70 суполак.

Калі 19 кастрычніка 1988 года быў створаны аргкамітэт БНФ, дык назаўтра тысячы гэтых маладых людзей стварылі ў сваіх калектывах групы падтрымкі фронту.

І адным з нязменных лідараў усяго гэтага грамадскага працэсу быў Сяржук Вітушка. Ён - адзін з тых, дзякуючы каму, сёння на мапе свету ёсць незалежная Беларусь. Я разумею, што для гэтага працавалі, ішлі ў турмы і гінулі многія пакаленні беларусаў. Але ў 80-я гады XX стагоддзя - адным з лідараў беларушчыны быў ён.

Я мог бы прыгадаць шмат чаго асабістага ў нашых дачыненнях і некалі гэта абавязкова зраблю. Цяпер проста хочацца даць пару штрыхоў да гэтай выбітнай постаці нашай гісторыі XX стагоддзя.

Усе, хто памятае яго па талакоўскіх вандроўках, "талоках" ці паседжаннях, ведаюць, наколькі гэта быў сумленны і адданы Беларусі чалавек. Ён любіў Беларусь аддана і далюбіў яе да канца, нічога не беручы і не просячы ўзамен. У 2010 годзе, адказваючы на пытанне анкеты "Свабоды", кім з сучаснікаў вы захапляецеся, ён адказаў: "Усімі, хто арэ на ніве беларушчыны". Гэта вельмі незвычайна, бо з узрастаннем людзі пачынаюць не толькі даваць, але і браць нешта для сябе, а некаторыя дык і наогул патрапляюць толькі браць. Вітушка аддаваў.

Ад самага моманту нашага знаёмства я здзіўляўся і другой Вітушкавай якасці - бязмежнай дабрыні. У сваім стаўленні да людзей вакол сябе ён быў абсалютным хрысціянінам яшчэ тады, калі нічога не ведаў пра Хрыста.

І яшчэ мне цяпер думаецца пра яго мужнасць. Быў ён мужны заўсёды. Напрыклад, на Дзяды 1987 года, калі мы разам стаялі з кветкамі ля помніка Янку Купалу на першым антысавецкім мітынгу ў гісторыі савецкай Беларусі, а парк Янкi Купалы быў увесь аточаны чорным "Волгамі" КДБ, і мы не ведалі, ці застанемся студэнтамі і куды пасля мітынгу трапім - дадому ці на вуліцу Камсамольскую... Быў ён мужны і тады, калі мы збіралі ў другой палове 80-х у шматкватэрных дамах на менскіх ускраінах подпісы за адкрыццё беларускамоўных садкоў і класаў. Некаторыя плявалі ў твар, некаторыя кідаліся біцца, а ён усё роўна не пераходзіў на расейскую і спрабаваў пераканаць і подпіс той здабыць... Быў ён мужны і ў змаганні са сваімі хваробамі, якія яго мучылі і звылі такі нарэшце ў магілу. Гісторыя яго мужага змагання са сваімі нягодамі - гэта наогул прыклад усім нам.

Я перакананы, што некалі нашчадкі назавуць адну з вуліц менскай Курасоўшчыны, дзе жыў Сяржук Вітушка, яго імем. Я таксама ўпэўнены, што нашчадкі паставяць у Менску і помнік Сяржуку.

А можа гэта яшчэ спеем зрабіць і мы...

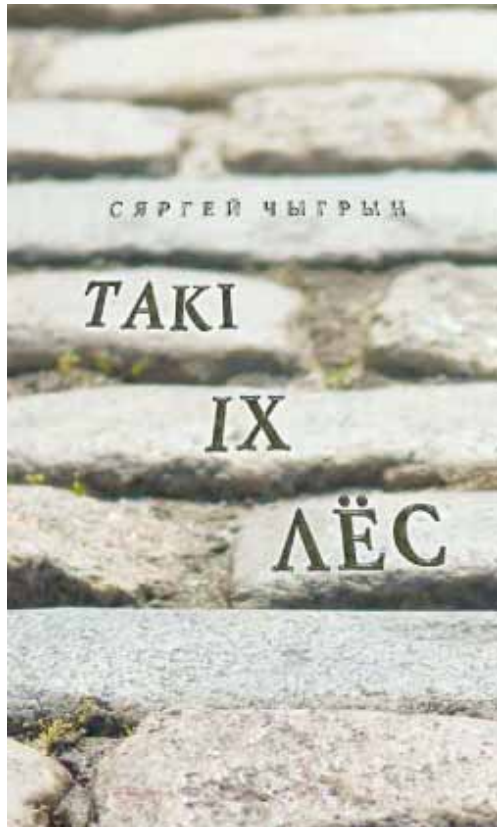
Сяргей Абламейка.

Новая кніга Сяргея Чыгрына пра лёс беларусаў

У менскім выдавецтве "Кнігазбор" выйшла з друку новая кніга слонімскага літаратара і гісторыка Сяргея Чыгрына. Аўтар цікава распавядае пра няпросты і трагічны лёс вядомых і малавядомых беларусаў нашай Бацькаўшчыны. Шмат новага чытачы даведаюцца пра генерала 1812 года Яна Канопку, пра беларускіх святароў Філафея і Паўла Лысуху, легендарнага доктара Усевалада Шырана, спявачку Яўгенію Чарняўскую-Орса, палітыка і гісторыка Міколу Шкялёнка, а таксама пра Рыгора Шырму, Якуба Міско, Вацлава Ластоўскага, Гальяша Леўчыка, Ларысу Геніюш, Янука Дарашкевіча, Валянціна Таўлая, Аляксандра Чыжэўскага, Міхала Федароўскага, братоў Артымовічаў і іншых вялікіх людзей беларускай зямлі. Лёс многіх з іх быў трагічны і няпросты. Таму новая кніга Сяргея Чыгрына - гэта даніна іх светлай памяці.

Кацярына ЯНУШЭВІЧ.

Замест рэцэнзіі

Нядаўна пабачыла свет грунтоўная праца вядомага беларускага эміграцыйнага даследчыка Лявона Юрэвіча "Шматгалосы эпісталарыум: гісторыя людзей і ідэй на эміграцыі ў ліставанні" (Мінск: Кнігазбор, 2012. - 660 с. Рэдагаванне Наталлі Гардзіенкі). Гэта ўжо дваццатая кніга, выдадзеная ў серыі "Бібліятэка Бацькаўшчыны" Міжнародным грамадскім аб'яднаннем "Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына". І ці не да паловы з іх мае непасрэднае дачыненне Лявон Юрэвіч - няўрымслівы, апантаны навуковец, архівіст, грамадскі дзеяч.

Вось і "Эпісталарыум..." уражвае аб'ёмам зробленай працы, скрупулёзнасцю і прадуманасцю, лагічнасцю і паслядоўнасцю ў выкладзе матэрыялу... Тут варта нагадаць, што на беларускай ніве асобных выданняў эпісталарнай спадчыны пакуль не было. Хоць кожнаму студэнту-філолагу вядомы "Ліст да Абухавіча" Цыпрыяна Камунякі, "Ліст у рэдакцыю "Нашай Нівы" і "Ліст да п. В. Ластоўскага" Максіма Багдановіча. Тым, хто вывучае гісторыю нацыянальнай думкі, не абмінуць "Лісты з-пад шыбеніцы" Кастуся Каліноўскага, "Ліст да рускага сябра" Аляксея Каўкі, урэшце, "Лісты да Гарбачова ад беларускай інтэлігенцыі". Прыкладаў, і досыць паказальных, можна прыводзіць шмат.

Заўважым сярод іншага, што лісты - ці не самая пашыраная форма тэксту. А непасрэдна пісанне лістоў - найбольш распаўсюджаны варыянт чалавечае дзейнасці ў літаратурнай галіне. Аўтар ліста верыць у моц свайго слова. І тут важнае ўсё: і прывітанне, і форма звароту да адрасата, і развітанне. Вось чаму "Эпісталарыум..." несумненна, цікавы і літаратурнаўчым, і лінгвістам, і культуролагам.

У кнізе Лявона Юрэвіча мы знойдзем шмат чаго арыгінальнага. Аўтар імкнецца не проста падаць лісты вядомых беларускіх дзеячаў, пісьменнікаў, але і адпаведным чынам скіраваць чытача праз адмыслова аформленыя загаловкі. Прыгадаем: "Эпісталарыум як форма аўтабіяграфіі карэспандэнта і біяграфіі ягонага часу (Выпадак Юркі Віцьбіча)"; "Чаму нельга заўсёды верыць мемуарам? (Выпадак Уладзіміра Клішэвіча)"; "...Да прычыны царкоўнага заклоту..." (Выбраныя лісты Міхаса Міцкевіча да Міхаса Тулейкі). Тут ужо ў загаловах утрымліваецца нібы нейкая інтрыга, што міжволі прываблівае чытача, прымушае як найхутчэй адгарнуць менавіта гэтыя старонкі.

Значная частка выдання прысвечана ліставанню Юркі Віцьбіча. Гэта, зрэшты, не дзіва, бо Лявон Юрэвіч шмат гадоў з асаблівым імпэтам

даследуе і біяграфію, і творчасць вядомага эміграцыйнага аўтара.

Асобна адзначым, што ў выданні расшыфроўваецца кожнае імя, кожнае прозвішча, згаданае ў лістах. Гэта істотна пашырае фактычную базу прадстаўнікоў беларускай дыяспары, адкрывае часам новыя прозвішчы. Прынамсі, новыя для шырэйшага кола чытачоў. А напрыканцы кнігі змешчаны "Паказнік асобаў" з указаннем канкрэтнай старонкі, на якой згадваецца імя гэтай асобы. Без усякіх цяжкасцяў мы хутка знаходзім патрэбную старонку і можам прачытаць пра тых, хто найбольш нас зацікавіў.

"Шматгалосы эпісталарыум" Лявона Юрэвіча, без усякага сумневу, з'яўляецца адным з самых цікавых выданняў апошняга часу. Неабавязкова да беларускай культуры чалавек знойдзе тут дужа чаго новага, па-новаму ўбачыць асобныя рэчы і асобныя постаці. Праўда, наклад - усяго 200 асобнікаў - адразу робіць кніжку бібліяграфічнай рэдкасцю. Але гэта толькі павышае цікавасць да даследавання, міжволі прымушае шукаць і знаходзіць. І тады перад намі раскрываецца ўсё эпісталарнае багацце вядомых прадстаўнікоў беларускай дыяспары.

Юрась Бабіч,
намеснік старшыні
Віцебскай абласной
арганізацыі ТБМ.

Абвестка

У ліпені кніжная выстава не працуе.

2-4 ліпеня сядзіба ТБМ не працуе.

З 5 ліпеня па 6-га жніўня сядзіба працуе наступным чынам:

аўторак- пятніца з 10.00 да 13.00

з 14.00 да 18.00.

Па суботах з 13.00 да 19.00. Нядзеля і панядзелак - выходныя.

Фестываль "Магутны Божа" адкрылі духоўным гімнам беларусаў

З выканання гімна паэткі Наталлі Арсенневай і кампазітара Міколы Равенскага "Магутны Божа" 26 чэрвеня ў Магілёве адбылося ўрачыстае адкрыццё аднайменнага міжнароднага фестывалю духоўнай музыкі.

Гімн "Магутны Божа" грамада слухала стоячы, некаторыя падпявалі. Зводнымі харамі, якія выконвалі гімн, дырыжыраваў расейскі музыкант, старшыня журы конкурснай праграмы фестывалю Станіслаў Калінін.

Адкрыў XVII фестываль "Магутны Божа" старшыня Магілёўскага гарвыканкаму Станіслаў Барадаўка.

Фестываль духоўнай музыкі - яркі прыклад нацыянальнай і міжканфесійнай згоды, міру на беларускай зямлі. Важна тое, што ён аб'ядноўвае людзей розных краінаў і народаў на падставе духоўнасці, чыстаты ідэяў і намераў... -

адзначыў у выступе Станіслаў Барадаўка.

З вітальнымі прамовамі на адкрыцці фестывалю выступілі Мітрапаліт Менска-Магілёўскі, архіепіскап Тадэвуш Кандрусевіч, епіскап Магілёўскі і Мсціслаўскі Сафроній, а таксама пастар рэлігійнай евангелічна-лютаранскай грамады Магілёва Іван Масюра.

Архіепіскап Тадэвуш Кандрусевіч адзначыў:

- Гэты фестываль, які нясе хрысціянскія каштоўнасці, ён пакліканы, каб данесці іх да людзей, каб іх развіваць. Скажыце чалавеку аб тым, што ён павінен будаваць сваю будучыню на хрысціянскіх каштоўнасцях. Дзякую за аднаўленне гэтага фестывалю. Хачу пажадаць гэтаму фестывалю, голас якога магутна гучыць над магутнай ракой Дняпром, каб ён данёсся да як мага большай колькасці людзей, каб яны прынялі хрысціянскія каштоў-

насці і на іх будавалі новы свет, новае жыццё - новую Беларусь. Няхай цябе блаславіць Бог.

Фестываль "Магутны Божа" не праводзіўся два апошнія гады. Як заяўляюць у аргкамітэце праз фінансавыя цяжкасці.

У сёлетнім фестывалі бяруць удзел музыкі з Беларусі, Расеі, Балгарыі, Венесуэлы, Іспаніі, Італіі, Польшчы, Сербіі, Украіны ды Нямеччыны.

Упершыню фестываль духоўнай хрысціянскай музыкі "Магутны Божа" адбыўся ў 1993 годзе. Назва фестывалю паходзіць ад аднайменнага музычнага твору паэткі Наталлі Арсенневай і кампазітара Міколы Равенскага. Паводле палажэння, усе ўдзельнікі фестывалю павінны ведаць гімн "Магутны Божа" на мове арыгіналу.

Наш кар.

Ушанавалі памяць паўстанца Міхала Валовіча

У мінулыя нядзелю, 1 ліпеня, каля памятнага крыжа ў гонар паўстанцаў 1830-1831 гадоў у вёсцы Парэчча Слонімскага раёна адбылося мерапрыемства, прысвечанае кіраўніку паўстання 1830-1831 гадоў Міхалу Валовічу. У гэты дзень удзельнікі імпрэзы згадвалі славу тага беларуса і ягоных папалчнікаў, якія загінулі за вольную Беларусь.

У пачатку прысутныя прачыталі малітву "Ойча наш", пасля гэтага кожны з ахвотных змог выступіць і сказаць словы пра Міхала Валовіча.

У канцы мерапрыемства ўсе разам памаліліся.

Потым удзельнікі свя-

та перамясціліся на бераг ракі Шчары, дзе адбылася тавары-

ская гульня ў шахматы.

Наш кар.

Беларускамоўныя бацькі шукаюць аднадумцаў

Працягваецца стварэнне беларускамоўнай групы з дзетак 2010-2011 гадоў нараджэння ў дзяржаўным дзіцячым садку раёнаў Сухарава і Каменнай горкі.

Запрашаем зацікаўленых тэлефанаваць па нумары (029) 701-43-22, Алена.

На сходзе бацькоў, якім было адмоўлена ў выдзяленні месцаў для дзетак у 565 садку, было вырашана звярнуцца ў грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы" з просьбай аб дапамозе, працягнуць распачаць працу на іншым узроўні.

Збор подпісаў ідзе на сядзібе Таварыства беларускай мовы, у лобыз дзень з 17:00 да 19:00.

Леанід Лаўрэш

Вайна 1812 г. у Літве і на Лідчыне

"О год, прызваны ў нас і надзвычайным,
І векапомным годам ураджайным!"

А. Міцкевіч (пер. Я. Семязона.)

(Заканчэнне. Пачатак
у папярэдніх нумарах.)

Ваенныя дзеянні

Тым часам з усходу пачалі прыходзіць весткі з Вялікай Арміі пра ўзяцце Масквы і пажары, потым аб надыходзе з поўдня рускай Дунайскай арміі Чычагава, пагрозе Менску і камунікацыям. З паловы лістапада весткі перасталі прыходзіць, а 28 лістапада як гром з яснага неба ўсіх ускалыхнуў слых пра адступленне Вялікай Арміі ад Масквы. Пануючым стаў прыгнечаны настрой і страта веры ў перамогу. Па загаду Часовага ўраду на месцах пачалі рыхтаваць фураж і харчаванне для войска, якое, як планавалася, павінна было зімаваць у Літве. Хочучы зрабіць усё, каб неж змяніць сітуацыю, Часовы ўрад выдаў ухвалу аб "паспалітым рушэнні", але часу ўжо не заставалася.

Калі з поўдня пачала набліжацца армія Чычагава, галоўныя сілы літоўскага войска: 18-ы, 19-ы, 20-ы, 21-ы пяхотныя, 17-ы, 19-ы, 20-ы ўланскія палкі, 21-ы конна-егерскі полк, 3-ы егерскі батальён і конна-артылерыйская рота, сканцэнтраваліся ў Вільні. Гвардзейскі кавалерыйскі полк Канопкі і татарскі эскадрон дафармаваліся ў Варшаве. 1-ы егерскі і 22-і пяхотны полк, а таксама частка 23-га пяхотнага і 18-га ўланскага палка, пад камандаваннем генерала Касецкага месціліся ў Менску. Усяго, да сярэдзіны лістапада, не ўлічваючы гвардзейскіх аддзелаў (уланаў Канопкі і татар Ахматовіча), літоўскія войскі налічвалі 18 батальёнаў, 15 эскадронаў, 1 артылерыйскую роту - агульным лікам, разам з жандарамі, 19 000 чалавек - за вельмі малы тэрмін было створана войска, якое па колькасці было роўным войскам іншых саюзных дзяржаваў.

Атрад генерала Касецкага (5 батальёнаў, 4 эскадроны - каля 3500 чалавек) дзеля прыкрыцця, быў накіраваны Менскім губернатарам Бранікоўскім да Новага Свержэня. Тут атрад быў атакаваны войскамі генерала Ламберта, якія колькасна значна пераўзыходзілі атрад Касецкага: раніцай, 13 лістапада, расейскія егеры выбілі Касецкага з занятых пазіцый, на наступны дзень пасля яшчэ адной сутычкі, войскі ВКЛ зноў адышлі (тут 18-ы ўланскі полк супрацьстаяў Жытомірскім драгунам). На працягу 48 гадзін атрад Касецкага быў амаль цалкам знішчаны, рэшта адышла да Менска. Вораг быў значна мацнейшы якасна і колькасна, маладыя, хутка сфармаваныя палкі ВКЛ пакуль што не маглі супрацьстаяць кадраваму войску. Тое ж бачым і ў справе каля Барысава 18 лістапада: палкоўнік Лафіт у сваім рапарце дакладаў аб 2 літоўскіх батальёнах з нізкай дысцыплінай і нізкай баявой загартаванасцю пад час бою.

Гвардзейскі полк генерала Канопкі быў далучаны да 7-га армейскага корпусу Рэнье. Гэты корпус спачатку дзейнічаў на Валыні, а потым адступіў на Беларусь.

У Слоніме ў 5.00 гадзін раніцы 20 кастрычніка, гвардзейскі полк Канопкі быў нечакана атакаваны расейскімі войскамі і разбіты расейскім атрадам генерала Чапліца (28-ы і 30-ты егерскія, Паўлагадскі гусарскі, данскі казачы Дзячкіна палкі, тры эскадроны Цвярскага драгунскага палка і 13-я конна-артылерыйская рота), які нечакана напаў на Слонім. Гвардзейцы не здолелі ўратавацца і былі разбіты ўшчэнт. Сам Канопка быў паранены здзіаю казачым палкоўнікам Дзячкіным і ўзяты ў палон, у палон таксама трапілі 13 афіцэраў і 253 жаўнеры. Рэшткі гвардзейцаў адступілі, перайшлі па масту праз Нёман і спалілі мост. Канопка абываваў у сваім паражэнні мясцовую адміністрацыю і жыхароў, якія не папярэдзілі яго аб надыходзе непрыяцеля. На гэта Чапліц - паліа на расійскай службе - рэзка адказаў, што Канопка сам "змарнаваў полк і згубіў людзей". Пасля перамогі Чапліц адпачываў у Слоніме ў доме Пуслоўскага. Ён жадаў развіць свой поспех і праваяцца праз Беліцу да Ліды, каб "паспець розных палкі, якія тут фармуюцца ў розных месцах, знішчыць, таксама і магазіны іх забраць на сваю карысць". Аднак Чычагаў загадаў Чапліцу вярнуцца да Ружанаў.

Загадам ад 22 сакавіка 1813 г. гвардзейскі полк Канопкі быў расфармаваны як самастойная частка, а ў ліпені таго ж года, як 7-ы эскадрон быў далучаны да 1-га гвардзейскага польскага палка. Пасля адрачэння Напалеона, 1-шы гвардзейскі полк вярнуўся на дахаты і ўвайшоў у склад войска Царства Польскага як

Улан ВКЛ

4-ты ўланскі.

Татарскі эскадрон Ахматовіча таксама панёс вялікія страты пад Слонімам, але потым, у снежні 1812 г., бараніў Вільню. Ад эскадрона засталася адна рота, якая ў 1813 г. у колькасці 3 афіцэраў і 15 жаўнераў была далучана да палка польскіх уланаў Красінскага як 15-я рота, потым, 9 снежня 1813 г. нашы татары былі далучаны да 3-га палка гвардзейскіх разведчыкаў і ў ягоным складзе прымалі ўдзел у апошняй бліскучай кампаніі Напалеона 1814 г.

18-ы і 19-ы ўланскія палкі ахоўвалі пераправу праз Бярэзіну.

Агульную карціну фармавання палкоў пяхоты войска ВКЛ на канец лістапада дае рапорт падпісаны старшынём ваеннай камісіі генералам Стэфанам Грабоўскім.

3 табліцы бачна, што да поўнага штату пяхоты (10 380) чалавек не хапала 2697 жаўнераў. Трэба аднак улічваць, што 22 полк да часу складання табліцы быў ужо разбіты і налічваў толькі 83 чалавекі. Рапорт Грабоўскага мае некалькі рэдакцый, трохі пазнейшая версія рапарта, паказала змены ў дыслакацыі палкоў пяхоты: 18 полк - Салечнікі і ваколіцы, 19 полк - Свеняны і ваколіцы, 20

3 батальёна пяхоты пры 7 гарматах і 8 эскадронаў гусараў Хесен-Хомбургскіх. Некалькі дзён аўстрыйцы стаялі для адпачынку ў Беліцы. За войскамі Мура ішлі расейскія войскі ў складзе 4-га корпусу кавалерыі генерал - ад'ютанта Васільчыкава і казачыя палкі генерал - ад'ютанта графа Ажароўскага.

Ажароўскі 3 снежня ў Лідзе напісаў рапорт генерал - ад'ютанту Васільчыкаву:

"Я з атрадам якім непасрэдна камандую, знаходжуся ў горадзе Ліда, маючы два данскія палкі ў мястэчку Беліца, а адзін у Ішчалне. Аўстрыйскі генерал Мур пакінуў Беліцу трэцяга дня і пайшоў на гасцінцы да Гародні, а прыбыўшы сюды са Слоніма габрэў данёс мне, што там яшчэ знаходзіцца князь Шварцэнберг, але ўсе асобы і лазарэты ён накіроўвае ў Беласток.

Я ўчора атрымаў загад спыніцца ў Беліцы. Спадар генерал - лейтэнант Канаўніцый піша, што генерал Тармасаў рухаецца з атрадам генерал - маёра Тучкова ад Менска да Новагасвержэня, а Ваша Правахадзіцельства будзеце з лютым атрадам знаходзіцца направа ад мяне, у Мастах".

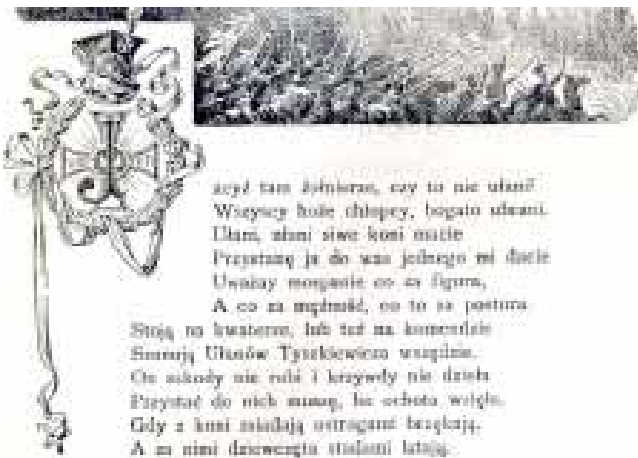
У палове снежня Ажароўскі арганізаваў паштовую сувязь паміж мястэчкам Каменка і Вільняй, праз Шчучын, Ішчалну, Радзівонішкі, Ліду, Жырмуны, Воранава.

Усім войскам не хапала харчавання, захаваўся рапорт палкоўніка расійскага драгунаў Дзімітрыя Юзяфовіча ад 1 снежня да генерал - ад'ютанта Васільчыкава:

"Розныя часткі войскаў пачынаюць ужо паміж сабой сутыкацца... Сёння ў Табарышскае размяшчаецца пяхота 6-га корпусу, у дзвюх вёрстах ад мяне прыбыў атрад Юркоўскага, мноства каманд фуражыраў арміі Чычагава, усе наезджаюць адны на другіх ... такія рыцарскія каманды сустралялі мяне на дарозе ... не мелі яны пісьмовага дазволу, і я іх запасы адабраў для нашых войскаў... заўважыць трэба, што ад Нарвялішак да Вільні наогул ідуць дробныя вёсчкі ... ужо пройдзеныя ... злучэнні натоўпамі казачых марадзёраў ... Тым часам вельмі багатая крыніца знаходзіцца ... у абшарніка Умястоўскага, які мае двор у Жэмаслаўлі, валодае ён 10 багатымі фальваркамі".

Песня ўланаў Тышкевіча, 1812 г.

17 полк Літоўскай кавалерыі
(Са збораў Івана Луцкевіча)

czyż tam żołnierze, czy to nie ulani?
 Wszystko było chłopcy, bogato ulani.
 Ulani, ulani siwie koni wiele
 Przygotuj się do wojny jednego nie dnie!
 Ułanów kompanie co są figurą,
 A co są szeregami, co to są posturą.
 Stoją na koniach, lub też na koniach
 Słyszysz ulanów Tyшкевіча wspaniałego.
 Oni sąsiady nie tylko i krzyżem nie dnie!
 Przygotuj się do nich mój, bo ochota wójcie.
 Gdy z koni szeregami otworzą karabazę,
 A na nimi dziesięć tysięcy ulanów.
 Bliźniaczo wspaniałe żołnierze są przytule
 Czy są tamtych żołnierze są ulani janczyki.
 Dławiącymi, sławościami, co są tylko rósie
 I coś ci są ulanów, bo na tamtych żołnierci!
 Bo na tamtych żołnierze są ulani milicji polki
 Tyшкевіча ulanów ja będę kochani.

Polska ulanów Tyшкевіча 1812 g.
 (z zebrań Iwana Łuczewicza).
 Zebrań Iwana Łuczewicza.

Што там за жаўнеры, ці ж гэта не ўланы?
Жоцька ўсе хлопцы, пышна паўбіраны.

Уланы, уланы, сівых коней многа,
Я да вас прыстану, як дасце такога.

Ты зважай, васпане, што там за пастава,
Ну а што за мужнасць, ну а што за слава.

Стануць на пастой, ці там на кватэры,
Тышкевіча ўлана любяць тут без меры.

Крыўды ён не ўчыніць і не зробіць шкоды,
Я да іх прыстану і пайду ў паходы.

Як зсядаюць з коней, звяваюць астрогі,
А дзясучаты гуртам следам ва ўсе ногі.

Памірала дзеўка, аб адным пытала,
А ці б на тым свеце ўлана не спаткала.

Дзеўчына-дзеўчына, вось душа адлеце,
Што ўжо з тых уланаў ды на там-тым свеце?

- І на там-тым свеце, вам хачу сказаці,
Тышкевіча ўланаў буду я хакаці.

Табліца з рапарта Грабоўскага

Палкі пяхоты	Месца фармавання	Стан палка			Колькасць адсутных ад штату		
		афіцэры	падафіцэры і жаўнеры	разам	афіцэры	падафіцэры і жаўнеры	разам
18 полк	Вільня	64	1854	1918	2	156	158
19 полк	Расіены	51	1694	1745	15	316	331
20 полк	Слонім	59	2009	2068	7	1	8
21 полк	Беласток	43	1844	1887	23	166	189
22 полк	Менск	30	53	83	36	1957	1993
Агулам		247	7454	7701	83	2596	2679

АБ БЕЛАРУСКА - ФРАНЦУЗСКІХ УЗАЕМААДНОСІНАХ ПАДЧАС І ПАСЛЯ БЯРЭЗІНСКАЙ ТРАГЕДЫ

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 7.)

І гэта цікава. Бо многія з нас ведаюць пра ўдзел у беларускім народаўтварэнні літоўцаў, яцвягаў, прусаў, латышоў, украінцаў, палякаў, скандынаваў, немцаў, вугорцаў, рускіх і інш., і мала хто ведае або зусім нічога не ведае аб удзеле французцаў у этнагенезе беларусаў. Удзел французцаў ва ўтварэнні беларускага народа, безумоўна, быў не такі вялікі, як, напрыклад, літоўцаў або яцвягаў, і ўсё ж варта ведаць і пра гэта.

Тышкевіч вельмі праў-

на некалькі гадоў, па 10 польскіх злотых і яшчэ таней, а немаўлят збывалі задарма" (Тышкевіч Я. Апісанне Барысаўскага... С. 97). Тут трэба заўважыць, што сярод гэтых асірацелых дзяўчынак было нямала дзяцей прывілеяванага саслоўя (афіцэраў), па некаторых з іх потым нават прысылалі людзей з Францыі.

Французскія жаўнеры і афіцэры паказалі вялікую вытрымку, стойкасць і гераізм у час бітвы і пераправы на р. Бярэзіна. Гэта, а таксама палкаводчы талент Напалеона далі магчымасць перайсці на сурацьлеглы бераг ракі значнай

Французы на загаду Напалеона ўзарвалі мост цераз Бярэзіну.

дзіва, эмацыянальна і бязжарстна паказаў становішча французцаў у час бітвы і пераправы на р. Бярэзіна. Вось што піша аўтар дадзенага выдання: "Страшны і жахлівы быў выгляд Сцюдзёнкі. Вёска да ічэнту была спаленая, жыхары яе разагнаныя, поле, моцна набрынялае крывёю, заслана трупамі і параненымі. Пакутлівыя энкі праціналі наветра, на ратунак ужо ніхто не спадзяваўся, жорсткі мароз нелітасціва скоўваў цела і прыціскаў чалавечы дух. Сто разоў быў ішчаслівейшы той, хто загінуў, бо пазбавіўшыся пакут, не чуў і не бачыў тых жахлівых сцэн, якія тут адбываліся" (Тышкевіч Я. Апісанне Барысаўскага... с. 95). Аднак яшчэ цяжэй было малым французскім дзецям, падлеткам, жанчынам, якія суправаджалі Напалеонаўскую армію з самага пачатку паходу ў Расію. Хачу падаць фрагмент аб становішчы дзяцей: "Іншыя ж, згубленыя сваімі мацёркамі, былі азяблыя, плакалі, галадалі. Яны швэндаліся па гэтым полі, спатыкаючыся кожную хвіліну з трупамі. Адно з іх, ішчаслівейшыя, былі прыведзеныя або прынесеныя ў бліжэйшыя двары (памешчыцкія - А.Л.). Трапілі ў добрыя, літасцівыя рукі. Іншых жа, а гэтых было непараўнальна больш, забралі сяляне і іх прадавалі як жывы тавар. На ўсіх рынках і кірмашах, сяляне прадавалі дзяўчынак, якія мелі

і найбольш бяздольнай частцы французскага войска, пераправіць пэўную колькасць гармат.

Цікавым для нас з'яўляецца, па-першае, стаўленне мясцовага беларускага насельніцтва да французцаў, у прыватнасці дзяцей, і па-другое, здольнасць прытасавацца аселях на Беларусі французцаў да мясцовых умоў.

Калі гаварыць у цэлым, то стаўленне да французскіх жаўнераў і афіцэраў пад час вайны 1812 г. было ў нашага народа фактычна дваікім або нават траікім. З аднаго боку, некаторым французскім вайскоўцам спагадлівыя сяляне, мяшчане і шляхціцы давалі прытулак, тым самым ратуючы іх ад немінучай смерці, дамагагалі выбрацца з чужой для іх краіны: часам забяспечвалі ядой і пітвом, паказвалі найкарацейшую дарогу для адступлення ў той ці іншы населены пункт або мясцовасць, аказвалі дапамогу разумнай парадай, спачувалі.

Аднак стаўленне беларусаў да марадзёраў было зусім іншым, чым да жаўнераў, якія не рабілі ім зла. Беларусы, перажыўшы шмат гора ў сваім мінулым, не давалі падобным "важкам" рабаваць сялянскія хаты і гаспадарчыя памяшканні, зводзіць жывёлу, помсцілі за прычыненыя ім страты, расстрэльвалі іх з ружжаў, арыштоўвалі і здавалі пад ахову рэгулярнай расійскай арміі.

Рэшткі Напалеонаўскай арміі. Мастак Э. Шаперон.

Адступленне французскай арміі. Мастак Мансфельд.

Былі і такія, якія не давалі адступаючым французам есці і не пускалі ў свае хаты (на шляху ад р. Бярэзіна да г. Вільня) і не супраць былі, па ўспамінах аднаго рускага афіцэра (гл.: Отечественная война 1812 г. в воспоминаниях современников: [сборник]. - М, 2008. С. 334) распрануць і разуць мёртвых французцаў. Падобнае магло рабіць, паводле назіранняў таго ж аўтара, і рускія жаўнеры, праўда, не ў такім маштабе, як мясцовыя жыхары. Такія паводзіны беларусаў, верагодна, можна было назіраць у кожную вайну, якія нярэдка адбываліся на Беларусі, падчас акупацыі яе тэрыторыі іншаземнымі арміямі, у часы ліхалецця і інш. Усё гэта сведчыць, быць можа, не толькі пра прагматычнасць і ашчаднасць нашага народа, але і пра яго матэрыяльныя нястачы, беднасць.

Хочацца больш канкрэтна расказаць аб дзеяннях і паводзінах мясцовага беларускага насельніцтва па бітве на р. Бярэзіна ля в. Сцюдзёнкі. Беларусы як прагматычны, умелы і рацыянальны еўрапейскі народ ў поўную меру выкарысталі ўсё тое, што засталася яму ад французскай арміі пасля гэтай баталіі і пераправы. Што ж яны рабілі? Нашы продкі розныя рэчы, якія зна-

трапляліся самыя дасканалыя гадзіннікі, малыя сталовыя падарожныя шклянныя і фарфоравыя сервізы, сярэбранае начынне, залатыя мужчынскія і дамскія пярсцёнкі, з густой пазалотай шпагі, з багатай аправай пісталеты, якія можна было набыць ў сялян за бясплатна. Рознай формы жалезных рэчаў (шыны, абручы, восі ад фургонаў, акуцце ўсякай канфігурацыі, рамесніцкія прыстасаванні і інш.) сабралі такое мноства, што двары абшарнікаў на дамашнюю патрэбу потым на працягу дваццаці гадоў не куплялі жалеза, абыходзячыся французскім (Тышкевіч Я. Апісанне Барысаўскага... с. 97). Практычныя і жыццяздольныя беларусы ўсякія жалезныя рэчы перакавалі на гаспадарчае начынне, палашы пайшлі на стругі, кухарскія нажы, шпагі на ражны, панцыры на патэльні і г.д. Аднак час робіць сваё. Нездарма Я. Тышкевіч зазначае, што ў яго часы ўжо мала што засталася ад Напалеонаўскай арміі, амаль усё некуды знікла.

Лёс выжыўшых французцаў на новай для іх радзіме склаўся ў цэлым нядрэнна. Гэта датычыць як асоб мужчынскага, так і жаночага полу.

Напалеон пакідае армію (меркавана ў Смаргонях).

ходзілі ў гэтых месцах (амуніцыя, зброя ўсякага гатунку, мундзіры, сёдлы, конская зброя, патронныя сумкі і інш.) грузілі на брыкі і адвозілі дадому ў абшарніцкія двары або сялянскія хаты без дазволу якой-небудзь улады. Тут можна было бачыць кавалкі мундзіраў, суконную пражу рознага колеру, распушчаную з пагонаў (эпалетаў) і жаўнерскіх шнуркоў, вялікую колькасць чырвоных султанаў, кірасаў, мноства французскіх шпаг і палашоў, цесакоў, крыжоў, ордэнаў, паясоў, кніг, бомбаў, куль, дракуль і таму падобных рэчаў. На вочы нярэдка

Многія хворыя жаўнеры, якія потым паправіліся, марадзёры, палкавыя рамеснікі і іншыя назаўсёды засталіся ў Беларусі. Сярод французцаў было шмат добрых лекараў, нямала рамеснікаў, столяраў, слесараў, рымараў, механікаў і інш. Тым, хто застаўся на Беларусі, удалося някеска ўладкавацца: "амаль усё былі прынятыя ў якасці настаўнікаў у розных дамах, у некаторых школах занялі месца выкладчыкаў французскай мовы і даслужыліся да высокіх рангаў і прывілеяў, якія прысвойваліся толькі дваранам" (Гл.: Тышкевіч Е. П. Описание Борисовского уезда (историческая часть). - Борисов, 2008. С. 103).

Адно з дзяўчат, падросшы, сталі пакаёўкамі, слугаўнямі шклянныя кавярняў і інш. Іншыя ж, дзягнунушы адпаведнага ўзросту, вывучыліся, прынялі мясцовыя звычаі, мову і выйшлі замуж за беларускіх стральцоў, лёкаў, кухараў, афіцьянтаў, то бок часцей за ўсё людзей сярэдняга саслоўя.

Дзякуючы французам, маёнткі і сялянскія гаспадаркі Барысаўшчыны атрымалі практычна дармавыя кваліфікаваных еўрапейскіх працаўнікоў розных спецыяльнасцяў, якія папоўнілі недахоп мясцовых рабочых рук.

Беларусы як прагматычны па сваёй прыродзе народ пасля пераправы французцаў на правы бераг р. Бярэзіна ў матэрыяльным плане мала што страцілі, нават тое-сёе набылі. Аднак важнейшым, як мне здаецца, было не гэта апошняе, а імкненне дапачы французам (асабліва дзецям) выжыць у надзвычай цяжкіх, экстрэмальных, найскладанейшых для іх умовах. І большасць выжыўшых французцаў, дзякуючы спагадзе і дапамозе каронных жыхароў, была ім ўдзячная, усё ж выстаяла і нават пусціла свае карані на беларускай зямлі.

Падводзячы вынік сказанаму, варта заўважыць, што ўплыў раманскіх, у тым ліку французскага, народаў на этнагенез, гісторыю і культуру беларусаў быў куды меншым, чым народаў германскай моўнай сямі (немцаў, шведаў, галандцаў і інш., асабліва першых). Яно і зразумела, бо Інфлянты, Прусія, іншыя нямецкія дзяржавы ўтварэнні, Швецыя (у прыватнасці в. Готланд) былі побач або недалёка ад Беларусі.

Больш-менш хуткая асіміляцыя французцаў у беларусаў сведчыць пра жыццяздольнасць нашага народа, яго дзяржаватворчасць, еўрапейскую прыроду, вялікія або значныя гістарычныя і культурныя традыцыі.

Беларускі народ, хочучы або не хочучы гэтага, які, па словах М. Федароўскага, з'яўляўся, бадай, найбольш маральным сярод славянскіх, садзейнічаў выратаванню, жыццю французцаў, якія засталіся ў Беларусі пасля Напалеонаўскай кампаніі 1812 года.

Анатоль Літвіновіч.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.
http://nashaslova.mns.by/ http://pawet.net/
http://kamunikat.org/ http://tbm-mova.by/

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 4.07.2012 г. у 10.00. Замова № 1272.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 3850 руб., 3 мес.- 11550 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для поштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by